

Vaardige verdediging in hoger beroep

Lezingenreeks van de NVSA

Deel 2

Vaardige verdediging in hoger beroep

Mr. R. Wery

Sdu Uitgevers
Den Haag, 2009

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:
Sdu Klantenservice
Postbus 20014
2500 EA Den Haag
tel.: (070) 37 89 880
fax: (070) 37 89 783

© 2009 Rutger Wery

Omslagontwerp: Villa Y, Den Haag
Ontwerp binnenwerk: Studio Typeface, Lelystad

ISBN: 978 90 12 38231 1

Alle rechten voorbehouden. Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever deswege geen aansprakelijkheid voor de gevolgen van eventueel voorkomende fouten en onvolledigheden.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the publisher's prior consent.

While every effort has been made to ensure the reliability of the information presented in this publication, Sdu Uitgevers neither guarantees the accuracy of the data contained herein nor accepts responsibility for errors or omissions or their consequences.

Inhoud

Voorwoord / VII

Lezing Rutger Wery / 1

Over de auteur / 12

Voorwoord

Volgens haar statuten is het doel van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA) ‘het bevorderen van de deskundige beroepsuitoefening door advocaten in Nederland op het gebied van straf(proces)recht en hulpwetenschappen, zulks onder meer door het organiseren van opleidingen en studiebijeenkomsten, danwel het verlenen van medewerking daaraan, alsmede door de onderlinge uitwisseling van informatie en alle overige activiteiten die tot dit doel kunnen bijdragen.’

Om deze doelstelling vorm en inhoud te geven, organiseert de NVSA regelmatig lezingen die door haar leden kunnen worden bezocht. Het bestuur van de NVSA heeft thans besloten deze lezingen – die normaal gesproken een ‘vluchtig karakter’ hebben en waarvan tot nu toe slechts de toehoorders kennis konden nemen – onder de veelzeggende naam ‘lezingenreeks van de NVSA’ aan een breder publiek aan te bieden.

Het bestuur van de NVSA

Inleiding

Gaat u eens een ochtend in de zaal zitten bij een gewone strafzitting en let op de verdediging. Grote verschillen, maar het zal u over het geheel genomen allesbehalve geruststellen.

Ik heb het over gewone raadslieden in gewone zaken, niet over door de wol geverfde specialisten.

Wat vindt u:

- wordt u bij de hand genomen door het pleidooi, zette het de zaak in een ander perspectief, hebben argumenten overtuigingskracht, spreekt de presentatie aan?
- weet de raadsman het contact te leggen en vast te houden, komt de cliënt tot leven en slaat de raadsman een brug tussen de cliënt en de rechter?
- trekt hij de rechter in een ander spoor, sluit de raadsman aan bij waar de rechter zit?

En dan de gewetensvraag: zou u als rechter de beslissingen nemen, die u *volgens de raadsman* zou moeten nemen?

Of hebt u veeleer de indruk, dat er een ritueel werd opgevoerd, een toneelstukje voor de cliënt en voor de rechter, drie eilanden in de oceaan van de zittingszaal, Breedvoerige betogen dat het allemaal echt anders is gegaan dan uit het belastende materiaal naar voren komt, en dat uiteindelijk de kern van de zaak vaag blijft en de cliënt niet echt uit de verf komt.

En dat het allemaal geen enkel effect op de beslissing heeft? Uw gevoelens zullen op zijn best gemengd zijn.

Waar ik het over wil heb is dat effect op de beslissing. Hoe komt het dat de bijdrage van de verdediging in raadkamer een bescheiden rol speelt? Nu ik sinds een paar jaar aan de andere kant van de tafel zit is mijn ervaring dat de raadsman lang niet altijd brengt waar je als rechter op zit te wachten. En ook dat raadslieden weinig weten van hoe beslissingen tot stand komen en daar dus ook niet op inspelen. Het effect van de verdediging en dus de kwaliteit van de rechtsbijstand zou beter kunnen in dit opzicht. Aan het slot van mijn bijdrage doe ik daarvoor een aantal suggesties. Mijn waarnemingen en opmerkingen beperken zich tot de fase van het hoger beroep.

Een paar steekwoorden om de werkelijkheid van alledag te schetsen van de appelrechter zijn: voorbereiding/zittingsdruk/concepten/cassaties.

De tijdsdruk en werkbelasting zijn groot. Het werk is vrijwel uitsluitend inhoudelijk; de ruis is eruit.

Het werk, dat wil zeggen: zitten en beslissen. Veel dossiers, veel kennis vóóraf, grondige kennis van de juridische problematiek, beperkte/geagendeerde zittingstijd, beslissen direct na de zitting (want om dezelfde samenstelling nog weer bij elkaar te krijgen...), (over/over-)morgen weer zitting et cetera.

De taak van de raadsman – althans zo zie ik die – is om die beslissing zo gunstig mogelijk voor de cliënt te laten uitvallen. Verdediging is niets anders dan beïnvloeding van de beslissing door relevante voorlichting. Het nemen van de beslissing is voorbehouden aan de rechter; daar gaat de raadsman niet over. Wil hij die beslissing beïnvloeden dan is het verstandig het rechterlijk perspectief en diens omstandigheden in de strategie te betrekken, want anders sluit de raadsman de ogen voor een essentieel deel van de werkelijkheid. Hij schiet met een kanon in het duister en daar schiet de cliënt niks mee op. Rechters zitten ervoor om beïnvloed te worden: anders verstaan ze hun vak niet. En de verdediging heeft de missie daarvoor te zorgen. Maar hoe? Daar wil ik het over hebben, want dat heeft alles te maken met de kwaliteit van de advocaat in strafzaken.

Het optreden van de verdediging in strafzaken in hoger beroep kenmerkt zich door

- heel veel bewijsverweren
- heel veel herhaling van wat al bekend is
- een weinig analytische behandeling van de juridische problematiek
- een slechte aansluiting op de rechterlijke werkelijkheid

Een somber beeld?

Ja, een beetje overtrokken, maar wel duidelijk. De bijdrage van de raadsman in strafzaken speelt een beperkte rol in raadkamer. Hoe komt dat? Doordat de raadsman zich niet oriënteert op de rechter, en zijn bijdrage niet laat aansluiten op waar de rechter op zit te wachten. Een verhaal of een zienswijze van de raadsman alleen is niet genoeg, zelfs een goed verhaal of een gefundeerde mening volstaat niet. Het verhaal en de boodschap moeten vooral ook aankomen, willen zij effect hebben en beïnvloeden.

Ook hier geldt de wet van Maier: $E(\text{effect}) = K(\text{kwaliteit}) \times A(\text{acceptatie})$

Effect = de beïnvloeding van de beslissing

Kwaliteit = de kwaliteit van de boodschap

Acceptatie = de mate, waarin de boodschap wordt overgenomen

In elke strafzaak is een wezenlijke bijdrage aan de eindbeslissing van de verdediging niet alleen mogelijk, maar ook dringend gewenst. Het dossier is de verdachte nu eenmaal als een kwalijk gerucht vooruitgesneld. Een ongelijke strijd, want inhalen kan hij het niet, hooguit kan hij langszij komen. Daar is de raadsman voor nodig.

De verdediging is het zout in de pap en is zout meer dan welkom.

Er is een dossier; dat kent de appelrechter. Er is een (PROMIS-)vonnis; dat kent hij ook. De rechter wil weten op welke specifieke punten dat vonnis volgens de verdediging niet deugt. En omdat van de rechter een beslissing wordt gevraagd en hij graag

een betere beslissing dan in eerste aanleg wil nemen als daar reden voor is, zal er met twee open oren naar u geluisterd worden.

Dat is er allemaal; en wat is er niet? Er is niet *te* veel tijd (maar altijd genoeg!); er is geen behoefte te horen wat iedereen heeft kunnen lezen. En er is geen behoefte aan kletsverhalen.

Suggestie: ú kruipt in de huid van de rechter

Denkt u zich eens in dat u zelf daar zou zitten en een beslissing zou moeten nemen. Waar zou u op zitten te wachten, wat zou u geloofwaardig vinden, hoe zou u het verhaal en de omstandigheden van uw cliënt beoordelen, als u de beslissingen nam? En u bedenkt er ook bij dat u die dag nog acht andere zaken hebt, en overmorgen of de dag erna weer. Een raadsman heeft er doorgaans maar één of twee.

Tien tegen één dat u om *vroegtijdige, zakelijke, verifieerbare informatie* verlegen zit, die u het gevoel geeft dat de beslissing die u nemen gaat beter is, meer recht doet aan alle betrokken belangen en – als het even kan – de verdachte ook nog een beetje vooruit helpt.

Wat hebt u – gezien het dossier – (als rechter) nog nodig om tot een beslissing te komen, die de belangen van uw cliënt het beste dient. En hoe en wanneer zou de u *als rechter* die informatie aangeleverd willen krijgen om er ten gunste van uw cliënt maximaal van te kunnen profiteren?

Een beperkende omstandigheid bij deze gedachteoefening is alleen dat u vermoedelijk weinig weet heeft van hoe de beslissingen tot stand komen, hoe de logistiek om de zittingen is geregeld, wie wat wanneer voorbereidt, kortom hoe de professionele ambiance is van rechters.

Het gebeurt uiteindelijk allemaal in raadkamer, zeker, maar rechters zorgen er voor beslagen ten ijs te komen op de zitting. Zeker in hoger beroep wordt voortgebouwd op de eerste aanleg en de *'mind'* is *'geset'*. Inclusief de mogelijke tekortkomingen in het vonnis, die bij de voorbereiding – mogelijk in het perspectief van de gevoerde verweren – in het oog springen. We weten dus waar we het graag met de raadsman en het OM over willen hebben. Wilt u daar invloed op uitoefenen dan is het veel effectiever invloed uit te oefenen op de *mindset* dan te proberen deze *mindset* op de zitting te *resetten*.

Vroegtijdige informatie

Omvang van de zaak: de appelakte

Wat wilt u eigenlijk aan de rechter in beroep voorleggen? In ieder geval niet die beslissingen, waar uw cliënt wel goed mee weg kwam. De omvang van de zaak wordt bepaald door de appelakte, aldus de Hoge Raad, dus het ligt voor de hand bij (impliciet) cumulatieve bewezenverklaringen daarin tot uitdrukking te brengen welke feiten u met toepassing van artikel 423 lid 4 Sv beoordeeld wilt zien en welke niet. Dit

gebeurt vrijwel nooit, waardoor onnodig veel procesrisico gelopen wordt, onnodig veel (voorbereidings-) werk wordt verzet, en zittingstijd wordt verspild.

Appelmemorie

Dé uitgelezen kans bij uitstek om de appelrechter in uw rails te zetten. Na de bewezen-verklaring en de appelakte is dit het derde stuk dat de rechter leest: waar moet de zaak over gaan? Het antwoord op die vraag bepaalt immers hoe je het dossier te lijf gaat. Gaat het om formele verweren, bewijsverweren, of is het een strafmaatappel? Wat zijn de argumenten, aangescherpt naar aanleiding van de behandeling in eerste aanleg? Natuurlijk is het een probleem, dat er in de regel nog geen uitgewerkt vonnis of zittingsp-v beschikbaar is, maar die zijn er wel (allang) als de zaak geappointeerd gaat worden, zo'n zes weken voor de zitting. Met een aanvullende memorie kan de verdediging dan de voorbereiding door de rechter toespitsen op en modelleren naar wat zij belangrijk vindt.

Onderzoekshandelingen

Ten derde is de appelmemorie van belang voor het vragen van nadere onderzoekshandelingen en opent deze een voor de hand liggende ingang naar de advocaat-generaal. Lukt dat niet dan opent artikel 41 1a Sv de weg naar de rechter-commissaris. En wordt dat ook niks dan kan de raadsman nog altijd bij of na de appointering op de voet van artikel 258 lid 5 jo. artikel 263 lid 4 Sv bij de voorzitter terecht.

Appointering

1. Zittingstijd is geld

Dat betekent dat er flink aan getrokken gaat worden om de schaarse zittingscapaciteit optimaal te benutten. Ook de balie krijgt te maken met pogingen hier een efficiency-slag te maken, bijvoorbeeld door raadslieden bij het inplannen van zittingen te betrekken en afspraken te maken over de benodigde tijd. Dat veronderstelt dat de raadsman ruim zes weken van te voren daarover een standpunt kan innemen, waaraan hij zich in beginsel committeert en waaraan hij in beginsel gehouden zal worden. Welke voorzienbare incidenten, welke preliminaire verweren, welke getuigen op zitting, hoeveel tijd voor pleidooi, et cetera.

2. Kansen voor de verdediging?

Ik verwacht dat er in dit stadium van planning een sterke neiging zal bestaan ook zwak onderbouwde verzoeken eerder te honoreren dan nu het geval is. De rechter zal zich intensief met de planning gaan bezighouden en deze minder dan nu overlaten aan het ressortsparket. De wet biedt in artikel 258 lid 5 Sv en artikel 263 lid 4 Sv alle mogelijkheid voor een proactief voorzitterschap en het is aan de verdediging de voorzitter daarin te beïnvloeden. Regiezittingen zullen om voor de hand liggende redenen gereserveerd blijven voor de wat grotere zaken, zoals fraude. Het wordt – denk ik – in zekere zin allemaal wat minder vrijblijvend en meer gefocust op de kern van de zaak. Dat komt de kwaliteit van het proces eerder ten goede dan ten kwade.

Natuurlijk zal het ook in appel voor de verdediging niet altijd mogelijk zijn om anderhalve maand voor de zitting al een volledig overzicht te hebben, maar staat daar tegenover dat de zaak al een eerdere instantie gepasseerd is en in grote lijnen bekend is waar – niet hoe – de hazen zullen lopen. Ook voor OM en de rechter zullen zulke veranderingen consequenties hebben; maar een strakkere aanvliegroete (30% aanhoudingen, veel verloren zittingstijd, lange doorlooptijden) is niet alleen onvermijdelijk, maar vooral dringend gewenst.

Het voortbouwende appel gaat sterk het procesverloop bepalen en de raadsman zal meer dan nu erop worden aangesproken in die stroomlijning te acteren.

Producties

Wat de verdediging tevoren instuurt, vergezeld van een korte redengevende toelichting per brief, heeft veel meer impact dan wat op zitting wordt overgelegd.

Daarbij helpt arcering (bijvoorbeeld bij een leasecontract), een matrixindeling (bijvoorbeeld analyse van getuigenverklaringen) of een samenvattend overzicht ('loopverbaal') van tekortschietende bewijsmiddelen. Het overleggen van ongedifferentieerde pakken papier heeft geen zin.

Soms is het vooraf insturen van een pleitnota nuttig: wie wilt u eigenlijk verrassen door uw kaarten zo lang mogelijk tegen de borst te houden? Het OM neemt de beslissing niet; dat doet de rechter en die laat zich bij zijn beslissing niet door een verrassing op het verkeerde been zetten.

Zakelijke, verifieerbare informatie

Rechters en advocaten hebben gemeen dat zij beiden professional zijn. Ieder heeft zijn eigen positie en verantwoordelijkheden in het strafproces en juist omdat zij professional zijn mag over en weer verlangd worden oog te hebben voor de verschillen en daarmee gemoeide belangen. De strafrechter is onpartijdig uit op rechtmatige waarheidsvinding, de raadsman dient partijdig de belangen van zijn vervolgde cliënt, met gebruikmaking van de regels van strafvordering. Wat hen verenigt is hun functioneren binnen dezelfde rechtsorde: met het OM vormen zij samen de infrastructuur daarvan. Het gedeelde besef van die gemeenschappelijke verantwoordelijkheid bevordert de kwaliteit van de rechtstoepassing. Dat besef vraagt niet alleen om behoorlijke omgangsvormen (bijvoorbeeld een pleitnota voor de A-G), maar ook om een open oog en respect voor elkaars professionele missie. Een rechter mag de raadsman niet op één hoop gooien met zijn cliënt, een OM-er moet open kaart spelen en de raadsman mag niet bewust desinformatie verstrekken. Anderzijds hoeft hij ook niet in te staan voor wat hij aan feitelijkheden presenteert. Als professional moet de raadsman oog hebben voor het gegeven, dat de rechter uit is op waarheidsvinding en betrouwbare informatie, en ook dat de rechter weet niet – en zeker niet blindelings – te kunnen afgaan op wat de raadsman feitelijk aandraagt. Wil een raadsman zijn cliënt verder laten komen dan een luisterend oor van de rechter dan is – bij voorkeur objectieve (dus geen 'cherry-picking') – onderbouwing onmisbaar.

Nogmaals: waar zou u als rechter in hoger beroep op zitten te wachten bij een pleidooi?

Niet op wat u al gelezen heeft (de telastelegging bijvoorbeeld!), maar wel op gerichte informatie, die u als rechter helpt goede beslissingen te nemen op de ‘knelpunten’ in een zaak. Een goed begin is dus om in drie zinnen te zeggen waar u het als raadsman over gaat hebben. Wat uw boodschap is, tegen de gekende achtergrond en op basis van het dossier.

U vraagt gerichte aandacht voor concrete verweren.

Verweren: daar gaat het om. Ik noem er een paar.

1. Bewijsverweren

In bijna alle zaken wordt het bewijs aangevochten op een nogal klassieke manier, namelijk door te zeggen dat het er niet ligt of niet overtuigend is. Dat is raar, want als je kijkt naar het beperkte aantal vrijspraken moet je tot de conclusie komen dat daar in de meeste gevallen anders over wordt gedacht.

Mij valt op dat raadslieden erg veel tijd steken in feitelijke verweren, gebaseerd op feitelijk-technische argumenten, conclusies en veronderstellingen, die ver buiten hun competentie reiken en dus ook geen indruk maken (de raadsman/rechercheur).

Als voorbeeld noem ik artikel 6 WVV zaken (remsporen, zichtanalyses, snelheidsberekeningen, schade-beeldreconstructies en dergelijke), terwijl de raadsman daar helemaal geen kaas van heeft gegeten. Schoenmaker, blij bij je leest! Het is geen toeval dat het Schoenmakerarrest het *Schoenmakerarrest* heet. Als raadsman zou u er wel raad mee weten als de advocaat-generaal met dergelijke hoogstpersoonlijke beschouwingen zou komen aanzetten.

Hier schiet de kwaliteit van de boodschap tekort en dus is de benadering als strategie ongeschikt. Beter is het om vragen op te werpen en daaraan (vroegtijdig) het verzoek te koppelen voor nader onderzoek, zeker als bij de rechtbank tevergeefs ook al op dezelfde trom is geroffeld.

Vaak worden bewijsverweren gebouwd rond getuigenverklaringen.

Alle ontlastende elementen passeren de revue, maar voor de belastende wordt geen aannemelijke verklaring gegeven. Selectief grabbelen voegt niks toe. Het horen van belastende getuigen is meestal desastreus (*dichtplamuren* van de bewijsconstructie) en nieuwe ontlastende getuigen worden toch met enige argwaan tegemoet getreden. Getuigen hebben zelden nut in hoger beroep en maken veel kapot. Pleiten ‘op witregels’ heeft wellicht meer kans van slagen.

Maar wat dan, zult u zeggen, als uw cliënt zegt onschuldig te zijn? Een paar suggesties. Uw cliënt eerst maar eens stevig aan de tand voelen en hem duidelijk maken wat de juridische realiteit is. Namelijk dat hij met een aannemelijk verhaal moet komen en dat het anders geen zin heeft in hoger beroep te gaan, als het bewijs er ligt. Appelleren is immers riskeren.

Bijvoorbeeld het verweer van de van afpersing verdachte cocaïnedealer, op wie de betaalpassen van een paar afnemers worden gevonden, en die bij monde van zijn

raadsman het hof ervan tracht te overtuigen dat hij op hun verzoek het beheer over hun rekeningen voerde, omdat zij zelf zo slecht met hun uitkering konden omgaan.

Of de verdachte van een inbraak wiens schoenspoor op vensterbank en bureau is aangetroffen. Dan moet de raadsman echt iets meer daar over zeggen dan dat zijn even verderop in een auto vol inbrekersspullen aangehouden cliënt daar ook helemaal niets van begrijpt.

Niet zelf de rechercheur uit gaan hangen, maar als jurist onderzoeken waarin de verschillende verklaringen hun verankering vinden. Daarbij kunt u dankbaar gebruik maken van de wetmatige tekortkomingen in het menselijk waarnemingsvermogen van getuigen, de vervuilende invloeden in verhoorsituaties en de gebrekkige controle-mogelijkheden, zoals uitvoerig beschreven in de uitgave ‘Handleiding verhoor’ van van Amelsfoort e.a. (uitgave Stapel & de Koning). Mij verbaast het altijd dat raadslieden deze schat aan relativeringen op het werkelijkheidsgehalte van processen-verbaal volslagen links laten liggen.

Zeg dat het bewijs er op papier gewoon ligt; die waarheid lucht iedereen op, en behandel vervolgens de vraag wat het bewijs waard is.

En vooral dient de raadsman de telastelegging grondig te analyseren: wat staat er nou precies en voor welk stukje is nu precies welk bewijs (uitstrepen) beschikbaar? Dat is de aanpak in raadkamer en op die lijn kan de verdediging dus scoren.

2. Ontvankelijkheidsverweren i.v.m. gemiste formaliteiten

Ook deze categorie is sterk oververtegenwoordigd. In verreweg het merendeel van de gevallen zijn zij volslagen kansloos (bijvoorbeeld overschrijding redelijke termijn), want wet en jurisprudentie reserveren deze formele doodstraf voor de allerergste blunders (het Zwolsmancriterium). Het voeren van kansloze verweren past niet in een effectieve verdedigingsstrategie. Toch ontstaat de indruk wel eens dat een pleidooi als onvoldragen wordt beschouwd als niet tenminste op één punt de niet-ontvankelijkheid wordt bepleit.

3. Strafuitsluitingsverweren

Het dossier bevat daar al veel informatie over. De meest effectieve manier om daarop te pleiten is mijns inziens het in het licht van de specifieke casus springende bestanddeel van de norm eruit te lichten en daarop de aannemelijkheidargumentatie los te laten. Dat is effectiever dan een heel verhaal over wat er gebeurd is af te steken en daaraan de conclusie te verbinden dat er ‘dus’ noodweer is. In de besluitvorming in raadkamer zal immers de eerste methode gevolgd worden met het oog op de motivering van de beslissing.

4. Strafmaatverweren

De aandacht, die de verdediging aan strafmaatverweren besteedt, is omgekeerd evenredig aan de aandacht voor bewijsverweren. Dat is in de regel onverstandig.

In een effectief strafmaatverweer gaat een scherpe tekening van de persoon in relatie tot de bewezenverklaring samen met een onderbouwd en gedocumenteerd voorstel over de afdoening. De verdachte moet er dan natuurlijk wel zijn, wil een dergelijk verweer aanhaken!

Naarmate een verdachte zelf al aantoonbare stappen heeft gezet in een behandelings-traject of op een andere manier zijn leven op orde is gaan brengen zal de bereidheid met de straftoemeting die ontwikkelingen te ondersteunen alleen maar toenemen. De raadsman kan zijn cliënt met advies en bemiddeling behulpzaam zijn bij het nemen van initiatieven, zoals het treffen van een schaderegeling of het regelen van een intake, en de documentatie daarvan voorafgaand aan de zitting toesturen aan de A-G en de griffier. Raadslieden vragen te vaak op hun woord geloofd te worden bij bijvoorbeeld een beroep op de noodzaak van het bezit van het rijbewijs zonder concrete betrouwbare en controleerbare gegevens aan te dragen. Daar kan je als rechter dus niks mee.

Samengevat komt het erop neer dat de boodschap tijdig bezorgd en van goede kwaliteit dient te zijn om effect te kunnen hebben. Maar er is meer nodig: zij moet ook vak-kundig worden afgeleverd.

Acceptatie

De 'A' staat bij Maier voor acceptatie. Het effect van de boodschap neemt toe naarmate de raadsman hem beter aflevert. Een heleboel heb ik daarover al gezegd toen ik het had over de voorbereiding van de zitting. En opnieuw stel ik u de vraag: hoe zou ú het willen als u daar zat, voorbereid en wel. Het antwoord ligt voor de hand: iets nieuws horen dat van belang is voor de beslissing. De zaak zal altijd op inhoud gewonnen en als die inhoud al in het dossier staat maakt een kort pleidooi veel meer indruk dan de herhaling van wat bekend is.

En verder: efficiënt en aansprekend gepresenteerd. Ik doe een paar suggesties.

1. Begin te zeggen wat u aan de orde gaat stellen en hoelang u nodig denkt te hebben. Zo weet iedereen waar hij aan toe is. Uw cliënt is in beroep gekomen omdat hij het met de beslissingen van de eerste aanleg niet eens is. Dat kan de vaststelling van feiten of de bewijsconstructie zijn, maar ook de waardering van juridische verweren of de straf.

Hoe dan ook: de verschillende onderwerpen zijn eenvoudig met één of twee woorden aan te duiden. Tevoren weten hoe lang en waarvoor de aandacht wordt geëist bewerkstelligt dat die veel makkelijker wordt opgebracht.

2. Plaats uw cliënt centraal

Het dossier is uw cliënt vooruitgesneld en stelt hem in een ongunstig daglicht. In het requisitoir is dat nog eens onderstreept. Door dat perspectief meteen te relativeren/corrigeren *en over de verdachte te beginnen, in wie de rechter verondersteld mag worden oprecht* geïnteresseerd te zijn, pakt de raadsman de positieve aandacht. Het werkt veel beter om vanuit die inbedding vervolgens verweren te gaan voeren.

Sommige raadslieden zingen zich in hun ijver om allerlei formele onrechtmatigheden onder het Zwolsman-criterium te rangschikken helemaal los van de realiteit. *L'art pour l'art*, met veel omhaal van woorden, en zelden succesvol. Om hun cliënt heen – die daar maar wat zit te zitten – blijft ondertussen de kwade reuk hangen. Meer karakter en wat minder ‘jurisme’, oftewel kletsverhalen, kan wel eens helpen.

3. De herhaling verveelt

Herhalen van wat in het dossier staat en wat in eerste aanleg is bepleit is niet nodig. U kent misschien de gevleugelde woorden: *‘Moeder, ik schrijf u een lange brief, want ik heb weinig tijd’*. En zo is het maar al te vaak.

Wat bij de Raad van State en in Straatsburg en Luxemburg in twintig minuten bepleit moet worden is echt niet zoveel eenvoudiger dan wat in Arnhem aan de orde is!

De ware *Meister* zegt zich...

Als er een pleitnota van eerste aanleg is: kort de zakelijke punten aanstippen en dat communiceren met de voorzitter en griffier. Dat is genoeg, zegt de hoge raad. Des te meer trekt de echte boodschap de aandacht. Die boodschap moet u dan natuurlijk wel hebben!

Vonnissen zijn in het algemeen op de springende punten behoorlijk gemotiveerd.

Dat maakt het mogelijk in appel scherp aan te geven waar en waarom de verdediging er anders over denkt. Pak die splitsing tot uitgangspunt voor het verweer.

4. Kill your darlings

Zwakke verweren doen afbreuk aan de sterke, heeft mijn patroon mij geleerd. Maar dat was wel lang geleden.

Het is verstandig keuzes te maken en dat vraagt een zekere moed.

Op onderzoeken is vaak van allerlei rafeligs aan te merken. Een eventueel vlekje aan een fouillering of een niet al te sterke verdenking aan het begin krijgt wel eens overdreven aandacht in de strategie, en dat gaat soms ten koste van de verweren, die meer kans van slagen hebben. Een indringende analyse van de telastelegging heeft meer effect dan het gedetailleerd opsommen van rafels in getuigenverklaringen.

Bijvoorbeeld: samen krassen maken op een auto, dat wordt telastegelegd als openlijk geweld tegen goederen (artikel 141 Sr), vraagt een heel andere verdediging dan wanneer er medeplegen van vernieling (artikel 350 Sr) in de dagvaarding staat. Als het kernverweer het openlijke karakter en de substantiële bijdrage betreft doet een hele uiteenzetting over fricties tussen getuigenverklaringen, die de opzet op het kapot maken raken, er minder toe. Die kan dus maar beter achterwege blijven.

5. Pleitnota

De meeste pleitnota's zijn opgezet als een civiele conclusie. Vaak heel zorgvuldig en mooi uitgevoerd, als een visitekaartje van de raadsman en zijn kantoor.

De belangrijkste functie lijkt vaak gelegen in het in de rails houden van de raadsman bij zijn pleidooi. Want voor het zekerstellen van uitdrukkelijk onderbouwde standpunten (UOS-sen) zijn die vijf pagina's echt niet nodig en uit een oogpunt van com-

municatie is zo'n voor te lezen werkstuk ronduit ongelukkig. Wel is de griffier er blij mee!

Een beknopte, puntsgewijs opgestelde pleitnotitie komt het debat ter zitting ten goede, doordat wat aan het pleidooi vooraf is gegaan gemakkelijker daarin kan worden ingepast. Elke rechter maakt aantekeningen tijdens de zitting. Niet zozeer de verbatim uitgewerkte pleitnota, maar veeleer die aantekeningen zullen in de regel richtinggevend zijn, als vele uren later in raadkamer de beslissingen vallen in de zaken, die die dag behandeld werden.

Wat wel heel goed werkt is op een (*half*) *A-4tje* de punten aangeven waar het in de pleitnota om gaat en dat op de pleitnota nieten. Eventueel met een verwijzing naar de pagina, waar het verweer uitvoeriger behandeld wordt.

6. Presentatie

Het ondergeschoven kindje in onze nuchtere Nederlandse rechtscultuur.

Iedere vogel zingt zoals hij gebekt is; dat gezegde geniet ook in de rechtszaal een prangende actualiteit. Van de menselijke soort zijn maar enkelen van nature gezegend met het vermogen overtuigend te spreken. Van de meesten vraagt het gerichte en geduchte oefening om pakkend te pleiten. Kennis van eigen sterke en zwakke kanten, fysiek bewustzijn, het leggen en vasthouden van het contact, een precieze woordkeus en logische opbouw en passende toonzetting van het betoog fungeren als '*hidden persuaders*'. Zij dragen bij aan het beoogde resultaat, voor elk gehoor, in elke professionele omgeving, en dus ook voor nuchtere rechters in koele Nederlandse rechtszalen.

Is het niet vreemd dat dit wezenlijk deel van de beroepsuitoefening nauwelijks serieuze, gerichte en voortdurende aandacht krijgt, vooral in de vorm van (herhaalde) trainingen. Autorijden leer je ook niet uit een boekje.

Hoe nu verder

Ik weet zeker, dat raadslieden in strafzaken anders zouden opereren, als zij eens een weekje meeliepen achter de schermen en zouden ervaren hoe voorbereiding, besluitvorming en afhandeling zich voltrekken. Maar het zijn inmiddels twee werelden: die van de rechter en die van de raadsman. Langzaam groeit een professioneel autisme, dat nog eens in de hand wordt gewerkt, doordat de wegen om elkaar feedback te geven nog moeten worden ontdekt en aangelegd. Hoe staat de strafadvocatuur daar tegenover? Is daar belangstelling voor? Hoe zou dat er uit moeten zien? En hoe zouden raadslieden hun waarnemingen over de rechter willen ventileren? Is een jaarlijks klantenpanel niet wat mager misschien?

Naar mijn idee is de dagelijkse procespraktijk hard toe aan een veel nauwer professioneel verkeer tussen balie en rechters. Met het OM bestaat in dat opzicht om velerlei redenen allang een veel intensievere afstemming dan met de advocatuur.

De tijd is voorbij dat een advocaat door zijn 'patroon' voldoende opgeleid kan worden. Hooguit de eerste paar jaar, met strakke hulp van de NOvA. Het aantal plaatsvervangers uit de advocatuur is geminimaliseerd. De enigen, die strafadvocaten echt

kunnen opleiden zijn strafadvocaten, die weten wat er te koop is. De NVSA dus. Met rechters en OM-ers.

Want praten mét levert meer op dan praten over ...!

Uiteindelijk zie ik een opleidings-/trainingsmodule, waarin strafadvocaten grondig in allerhande praktische vaardigheden voor het zittingswerk daadwerkelijk oefenen, als de meest wenselijke oplossing. Hoe zet ik een zaak vóór de zitting in de rails, strategie, hoe vraag ik getuigen en hoe *bevraag* ik ze, voorbereiding/instructie/presentatie van de cliënt, attitude ter zitting, incidenten regisseren, effectief pleiten, een sturende pleitnota et cetera...

En ook: feedback, communicatie OM/ZM, intervisie, kortom, kwaliteitsprogramma's, gericht op verbetering van eigen optreden. De NVSA zou een rol kunnen spelen, als kruiwagen vol gedrevenen. De inbreng van ZM/OM is belangrijk: individuele rechters/ovj-AG's, of anders de SSR. Niet gericht op superspecialisten (die weten het heus wel en doceren), maar juist al die advocaten, die veel – maar niet uitsluitend – strafrecht doen.

Binnen de NOvA zijn mij geen concrete initiatieven bekend en binnen de RM evenmin. Per arrondissement wordt er natuurlijk overal wel wat georganiseerd, maar het is toch allemaal meer op kennis gericht dan op het proces. Bovendien: wie doen daar aan mee? Meestal degenen, die het het minste nodig hebben.

Volgens mij valt hier nog veel te doen, wat het werk van raadsman en rechter nog veel leuker maakt dan het nu al is, en de uitkomst beter. Wat mij betreft: aan de slag.

Over de auteur

Rutger Wery is 25 jaar als advocaat werkzaam geweest en werkt sinds 2005 als raadsheer in de sector strafrecht in het gerechtshof in Arnhem. Hij is één van de oprichters van de NVSA.